

TARBIYA FANINI O‘QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA INTERFAOL METODLAR

Mirabdullayeva Dilafuz

Maksimova Gulsevar

Abdushukurova Rohatoy

Andijon davlat pedagogika instituti

Tabiiy fanlar fakulteti 2-bosqich talabalari

Ilmiy rahbar: Shamsuddinova Malika

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20096329>

Annotatsiya: Tezida Tarbiya fanini o‘qitishda innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik mohiyati, tarbiyaviy jarayondagi didaktik vazifalari hamda o‘quvchilarda ijtimoiy-huquqiy, axloqiy, kommunikativ va reflektiv kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o‘rni yoritiladi. Tarbiya fanining mazmuni faqat nazariy bilim berish bilan cheklanmasdan, o‘quvchini hayotiy vaziyatlarda ongli tanlov qilishga, mas’uliyatli xulq-atvorni shakllantirishga, shaxslararo munosabatlarda madaniy me’yorlarga amal qilishga yo‘naltirishi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Tarbiya fani, innovatsion texnologiya, interfaol metod, kompetensiya, raqamli ta’lim, axloqiy tarbiya.

KIRISH

Tarbiya fani umumiy o‘rta ta’lim tizimida o‘quvchining shaxsiy, ijtimoiy va ma’naviy rivojlanishini ta’minlaydigan muhim o‘quv yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu fan orqali o‘quvchilarda vatanparvarlik, fuqarolik mas’uliyati, huquqiy ong, muloqot madaniyati, bag‘rikenglik, mehnatsevarlik, oila va jamiyat oldidagi burchni anglash kabi fazilatlar shakllantiriladi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyuldagi 422-son qarori bilan umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida “Tarbiya” fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish belgilanganligi mazkur yo‘nalishning davlat ta’lim siyosatidagi ustuvor ahamiyatini ko‘rsatadi [1]. Fan mazmuni o‘quvchining faqat eslab qolish darajasidagi bilimni emas, balki real ijtimoiy vaziyatlarda qadriyatga asoslangan qaror qabul qilish, baholash, munosabat bildirish, xulqiy tanlovni asoslash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi lozim.

Zamonaviy ta’lim jarayonida an’anaviy tushuntirish va savol-javob usullari Tarbiya fanining murakkab ijtimoiy-pedagogik vazifalarini to‘liq hal eta olmaydi. Chunki tarbiyaviy mazmun o‘quvchining shaxsiy tajribasi, hissiy munosabati, oilaviy-madaniy muhiti va tengdoshlar bilan o‘zaro aloqasi orqali o‘zlashtiriladi. Interfaol metodlar o‘quvchini tayyor xulosani qabul qiluvchi obyekt sifatida emas, balki fikrlovchi, bahslashuvchi, dalil keltiruvchi, xulosa chiqaruvchi subyekt sifatida faoliyatga jalb etadi. Jon Dyui ta’limni hayotiy tajriba bilan bog‘lash g‘oyasini ilgari surib, bilimning samaradorligi amaliy harakat va muammoli vaziyatlarda sinovdan o‘tishi bilan belgilanadi, degan qarashni asoslagan [4]. Tarbiya fanida mazkur yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi, chunki axloqiy me’yor faqat yodlangan qoida emas, balki ongli xatti-harakat mezoniga aylangandagina pedagogik natija beradi.

ASOSIY QISM

Tarbiya fanini innovatsion texnologiyalar asosida o‘qitish, avvalo, dars jarayonini o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan faoliyat tizimiga aylantirishni talab qiladi. Bunda o‘qituvchi

tayyor ma'lumotni uzatuvchi shaxs emas, balki muammoli vaziyatni tashkil etuvchi, munozarani boshqaruvchi, axloqiy tanlovni tahlil qildiruvchi, o'quvchining mustaqil fikrini dalillashga yo'naltiruvchi pedagogik moderator vazifasini bajaradi. Masalan, "Konfliktli vaziyatda muomala madaniyati", "Ijtimoiy tarmoqlarda mas'uliyat", "Oiladagi hurmat va majburiyat", "Jamoada yetakchilik va hamkorlik" kabi mavzular oddiy ma'ruza shaklida emas, balki keys-stadi, rolli o'yin, debat, muammoli savol, guruhiy tahlil asosida tashkil etilganda o'quvchi mavzuni hayotiy kontekstda anglaydi. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi nazariyasi o'quvchi mustaqil bajara olmaydigan vazifani kattalar yoki tengdoshlar ko'magida bajarishi orqali yuqoriroq rivojlanish bosqichiga o'tishini ko'rsatadi [5]. Tarbiya darslarida jamoaviy tahlil, juftlikda fikr almashish, guruhiy qaror ishlab chiqish aynan shu pedagogik mexanizmga tayanadi.

Interfaol metodlar ichida keys-stadi Tarbiya fanining amaliy imkoniyatlarini kengaytiradi. Keys-stadi real yoki shartli hayotiy vaziyatni tahlil qilish, muammo ildizini aniqlash, turli yechimlarni qiyoslash, axloqiy-huquqiy mezonlar asosida qaror chiqarish faoliyatidan iborat. Masalan, o'quvchilarga "sinf-doshining shaxsiy rasmi ruxsatsiz ijtimoiy tarmoqqa joylandi" degan vaziyat berilsa, ular shaxsiy daxlsizlik, internet madaniyati, do'stlik, javobgarlik, kechirim so'rash va zararni bartaraf etish kabi jihatlarni muhokama qiladi. Bunday jarayon axborotni yodlashdan ko'ra samaraliroq natija beradi, chunki o'quvchi me'yorni o'zining fikrlash faoliyati orqali anglaydi. Raqamli ta'lim vositalari — onlayn test, videolavha, elektron portfel, interaktiv taqdimot, virtual doska, qisqa ijtimoiy roliklar — darsning emotsional va kognitiv ta'sir kuchini oshiradi. UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan AKT kompetensiyalari doirasida o'qituvchining raqamli vositalardan maqsadli, didaktik asoslangan holda foydalanishi ta'lim sifatini oshiruvchi omil sifatida talqin etiladi [3].

Loyiha metodi Tarbiya fanida uzoq muddatli tarbiyaviy natijani shakllantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar "Maktabda muomala madaniyatini rivojlantirish", "Mehr va e'tibor haftaligi", "Kitobxonlik va axloqiy kamolot", "Mahallamizdagi ijtimoiy muammo va yechim" kabi kichik loyihalar orqali mustaqil izlanish, kuzatish, suhbat, ma'lumot yig'ish, natijani taqdim etish, jamoa oldida himoya qilish ko'nikmalarini egallaydi. Loyiha metodining tarbiyaviy qiymati shundaki, o'quvchi ijtimoiy vazifani bajarish jarayonida hamkorlik, mas'uliyat, tashabbus, vaqtni rejalashtirish, natijaga javobgarlik kabi sifatlarni amaliy faoliyat orqali o'zlashtiradi. Prezidentning xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish vazifalari alohida belgilangan [2]. Tarbiya fanida loyiha asosidagi ishlar ushbu strategik maqsadlar bilan bevosita bog'lanadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish o'quvchining ma'naviy-axloqiy, ijtimoiy, kommunikativ va reflektiv rivojlanishini ta'minlaydigan zarur pedagogik shartlardan biridir. Ushbu yondashuv darsni faqat mavzu bayoni darajasida qoldirmay, o'quvchini real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, qadriyatga asoslangan qaror qabul qilish, fikrini asoslash, o'z xulqini baholash jarayoniga olib kiradi. Keys-stadi, debat, loyiha, rolli o'yin, raqamli taqdimot, elektron portfel, reflektiv kundalik kabi vositalar Tarbiya fanining amaliy ta'sirini kuchaytiradi. Pedagogik samaradorlik metodlar soni bilan emas, ularning tarbiyaviy maqsadga muvofiqligi, o'quvchi tajribasi bilan bog'lanishi, baholash va refleksiya orqali mustahkamlanishi bilan belgilanadi. Shuning uchun Tarbiya

fanida innovatsion texnologiyalarni joriy etish o'qituvchidan metodik tayyorgarlik, psixologik sezgirlik, raqamli savodxonlik va tarbiyaviy jarayonni chuqur loyihalash malakasini talab etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-iyuldagi 422-son qarori. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida "Tarbiya" fanini bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida. — Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi PF-5712-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. — Toshkent, 2019.
3. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. — Paris: UNESCO, 2018. — 68 p.
4. Dewey J. Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education. — New York: The Macmillan Company, 2016. — 434 p.
5. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018. — 159 p.